

بطور برجسته‌ای نشان داده شده است. تجزیه و تحلیل گرایشهای تاریخی در زمینه تأمین سرانه مواد غذایی، از پیشرفتهای چشمگیر و همه جانبه از اوائل دهه ۱۹۶۰ میلادی به بعد حکایت دارد، یعنی در همان زمانی که حدود ۵۰ درصد جمعیت اکثر قریب به اتفاق کشورهای در حال توسعه، گرفتار سوء تغذیه مزمن بودند.

دهه ۱۹۷۰، برای شرق آسیا، آمریکای لاتین و خاور نزدیک و شمال آفریقا، دهه پیشرفت سریع به حساب می‌آید؛ بطوری که در کشور بر جمعیتی مانند اندونزی، ذخیره سرانه بطور چشمگیری رو به افزایش نهاد. در خلال این برهه، سوء تغذیه رایج در میان مردم کشورهای در حال توسعه از ۳۵ درصد به ۲۷ درصد کاهش یافت.

اما در سایر مناطق، وضعیت فرق می‌کرد. در جنوب آسیا، مخصوصاً در هندوستان، عرضه سرانه در سطح پایینی باقی ماند و کشورهای جنوب صحرای آفریقا با هم با کاهش شدید عرضه و تولید سرانه مواجه شدند.

در دهه ۱۹۸۰، آفریقا با رکود بیشتری مواجه گشت. آمریکای لاتین پیشرفت اندکی داشت و فقط منطقه خاور نزدیک و شمال آفریقا شاهد پیشرفتی نسبی بود. ولی در شرق آسیا روند پیشرفت ادامه داشت و در اواخر دهه ۸۰ هند و پاکستان موقعیت خود را به طرز چشمگیری بهبود بخشیدند.

تأمین بیشتر مواد غذایی در آسیا باعث بهبود ساختارهای جهانی گردید؛ بطوری که سوء تغذیه مزمن در بین مردم کشورهای در حال توسعه به ۲۰ درصد کاهش یافت. اما این رقم، مانع از برعکس شدن این واقعیت می‌گردد که نرخ سوء تغذیه در کشورهای جنوب صحرای آفریقا حتی از ۴۰ درصد هم فراتر است.

■ رشد اقتصادی

چه عواملی سبب می‌شود که میان مناطق مختلف، در زمینه تأمین و امنیت مواد غذایی این همه اختلاف وجود داشته باشد؟ گزارش فائو حاکی است موفق‌ترین کشورها، خصوصیات کلیدی مشترکی دارند: نرخ رشد اقتصادی در آن کشورها از میانگین

آینده و امنیت غذایی

منبع: Rural Development No. 17; Jan 1996

مترجم: محمد رضا جهانبانیان

۲۰۱۰ بیش از یک سوم جمعیت آن، یعنی ۳۰۰ میلیون نفر، دچار سوء تغذیه مزمن خواهند بود. در کشورهای کم درآمد دنیا، نرخ زاد و ولد همچنان در سطح بالا است و اکثریت مردم آن کشورها با درآمدی اندک و مصرف غذایی مختصر، عمر می‌گذرانند. اگر این روند ادامه پیدا کند، تا سال ۲۰۱۰ احتمالاً یک دهم مردم جهان در جوامعی زندگی خواهند کرد که گرسنگی فزاینده و تقاضای اندک از سوی بازار، ویژگی بارز آنهاست.

بدیهی است مسأله تأمین مواد غذایی تنه‌بندین معنا نیست که جهان کشاورزی چه مقدار غذا می‌تواند تولید کند، بلکه مهم این است که آیا مواد غذایی تولید شده، عملاً در دسترس تمام مردم دنیا قرار می‌گیرد یا خیر.

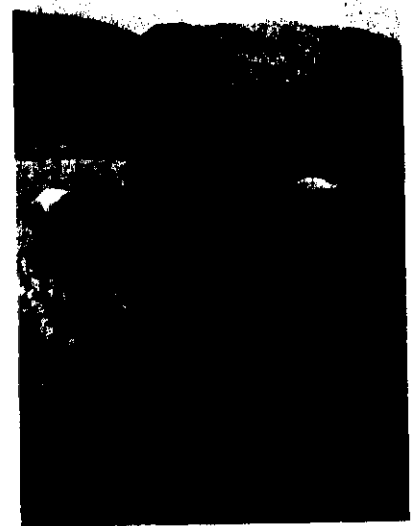
■ گرایشهای تاریخی

در گزارش اخیر فائو، شکاف رو به رشدی که در امنیت غذایی کشورهای در حال توسعه وجود دارد،

خبرهای خوشایند: از اوائل دهه ۱۹۶۰ میلادی تأمین مواد غذایی در سرتاسر جهان بطور چشمگیری بهبود یافته است و گرایشهای کنونی نیز حکایت از آن دارد که تولید انبوه محصولات غذایی در سطح جهان، پاسخگوی نیازها در دهه‌های آتی خواهد بود.

در حالی که نرخ افزایش تولیدات مواد غذایی مانند سابق از سطح بالایی برخوردار نخواهد شد، انتظار هم نمی‌رود که نرخ رشد جمعیت فعلی از ۱/۵ درصد در سال، به یک درصد در سالهای ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۵ کاهش پیدا کند. در سالهای آینده خیلی از کشورها باید مصرف سرانه خود را به سطح متوسط یا بالا برسانند.

ولی خبرهای ناخوشایندی نیز به گوش می‌خورد. در کشورهای جنوب صحرای آفریقا که یک منطقه در حال توسعه به حساب می‌آید، تولید سرانه محصولات غذایی، همچنان در حال رکود باقی می‌ماند و تا سال

رشد بالاتر است و اغلب آنها واردات غله خود را افزایش داده‌اند.

اکثر کشورهای توسعه نیافته یا کمتر توسعه یافته نیز از نقطه نظر در آمد سرانه و تولیدات غذایی، دارای سیر نزولی هستند. از همه مهمتر، بسیاری از این کشورها بر اثر جنگهای داخلی یا خارجی، دچار فروپاشی و ویرانی شده‌اند و اغلب مردم آنها به کشاورزی وابسته هستند.

در سایر کشورها، افزایش محصولات مواد غذایی همیشگی نیست. به نظرمی‌رسد ناتوانی بعضی از کشورها در حفظ و استمرار پیشرفتهای قبلی در امر تأمین مواد غذایی، به اثرات ناشی از شوکهای همچون رکود اقتصادی مربوط باشد. این گزارش همچنین حاکی است اختصاص در صد بالایی از کل درآمد به مواد غذایی در این کشورها بدین معنی است که کاهش درآمد باعث تقلیل تقاضا برای مواد غذایی می‌شود.

■ آینده نویدبخش بعضی از کشورها

چشم اندازهایی که برای تأمین مواد غذایی در کشورهای رو به رشد تا سال ۲۰۱۰ ترسیم شده، از ارتباطی بسیار نزدیک و تنگاتنگ با پیش‌بینی‌های به عمل آمده در خصوص رشد اقتصادی و جمعیتی این کشورها برخوردار است.

ارزیابی های بانک جهانی نشان می‌دهد که آمریکای لاتین و حوزه کارائیب، خاور نزدیک و شمال آفریقا دارای رشد اقتصادی نسبی خواهند بود. لیکن آسیا همچنان از نرخ رشد اقتصادی بالایی برخوردار خواهد بود. اما درآمد سرانه کشورهای جنوب صحرائ آفریقا احتمالاً به مقدار خیلی کمی رشد خواهد داشت.

■ در کشورهای جنوب صحرائ آفریقا که یک منطقه در حال توسعه به حساب می‌آید، تولید سرانه محصولات غذایی، همچنان در حال رکود باقی می‌ماند و تا سال ۲۰۱۰ بیش از یک سوم جمعیت آن یعنی ۳۰۰ میلیون نفر دچار سوء تغذیه مزمن خواهند بود. در کشورهای کم درآمد دنیا، نرخ زاد و ولد همچنان در سطح بالا است و اکثریت مردم آن کشورها با درآمدی اندک و مصرف غذایی مختصر، عمر می‌گذرانند.

دهه ۱۹۷۰، برای شرق آسیا، آمریکای لاتین و خاور نزدیک و شمال آفریقا، دهه پیشرفت سریع به حساب می‌آید؛ بطوری که در کشور پر جمعیتی مانند اندونزی، ذخیره سرانه بطور چشمگیری رو به افزایش نهاد. در خلال این برهه، سوء تغذیه رایج در میان مردم کشورهای در حال توسعه از ۳۵ درصد به ۲۷ درصد کاهش یافت.

با این که در مقطع زمانی مذکور، ۹۴ درصد از رشد کل جمعیت جهان در کشورهای در حال توسعه اتفاق می‌افتد، لیکن تفاوت‌هایی هم که از این لحاظ بین مناطق وجود خواهد داشت، بسیار چشمگیر است. جمعیت شرق آسیا، احتمالاً با نرخی کمی بیشتر از یک درصد در سال، رشد پیدا می‌کند. در حالی که انتظار می‌رود کشورهای جنوب صحرائ آفریقا دارای نرخ رشد جمعیتی معادل ۳/۲ درصد باشند.

ارزیابی های بانک جهانی نشان می‌دهد که آمریکای لاتین و حوزه کارائیب، خاور نزدیک و شمال آفریقا دارای رشد اقتصادی نسبی خواهند بود، لیکن آسیا همچنان از نرخ رشد اقتصادی بالایی برخوردار خواهد بود. اما درآمد سرانه کشورهای جنوب صحرائ آفریقا احتمالاً به مقدار خیلی کمی رشد خواهد داشت. طبق گزارش فائو، این پیشرفتهای اقتصادی نشان دهنده آن است که بعضی مناطق، سیر صعودی روند پیشرفت خود در راستای تأمین مواد غذایی را ادامه می‌دهند، ولی بقیه مناطق ممکن است ترقی چندانی نداشته باشند.

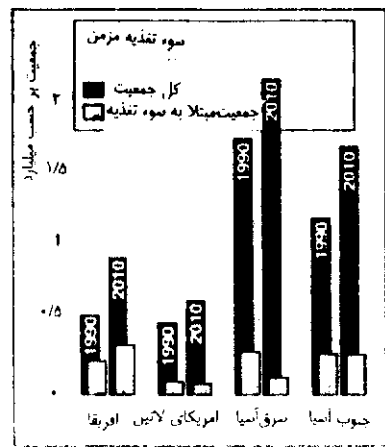
هر دو گرایش مزبور، در برنامه‌ریزیهای فائو برای تولیدات کشاورزی منعکس شده است. انتظار می‌رود نرخ رشد سالانه محصولات با یک کاهش عمده نسبت به دهه ۱۹۶۰، به ۱/۸ درصد برسد، زیرا نرخ رشد قیل از دهه ۱۹۶۰ میلادی، برابر ۳ درصد بوده است.

گزارش مذکور حاکی از کاهش نرخ رشد جمعیت در بیشتر کشورها و همچنین بیانگر این حقیقت است که مصرف سرانه به سطحی ارتقاء یافته که نیاز به افزایش بیشتر در آینده را محدود ساخته است.

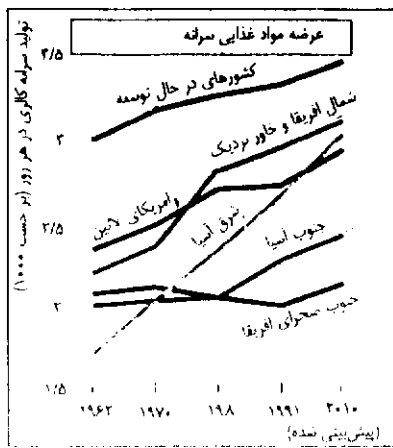
آن روی سکه نشان دهنده این واقعیت است که بسیاری کشورها - در حقیقت بخش قابل ملاحظه‌ای از جمعیت جهان - دسترسی به غذای کافی ندارند و از مصرف سرانه پایینی برخوردارند و به همین دلیل، از نظر نرخ سوء تغذیه در سطح بالایی قرار دارند.

در مجموع، مردمی که خواهان مصرف بیشتر هستند، پول کافی برای تقاضای مواد غذایی بیشتر ندارند تا خود این مسأله موجب تولید گردد. اگر تقاضای حقیقی، رشد بیشتری داشت، نرخ رشد تولید محصول در جهان، یقیناً از نرخ رشد فعلی پیشی

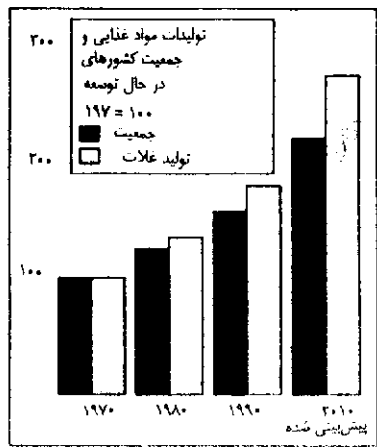
سال ۲۰۱۰: آفریقا بیشترین مشکلات را خواهد داشت

... اما نه در همه مناطق

رشد تولید سریع‌تر می‌شود

می‌گرفت.

■ گرسنگی "شایع"

فائو از برآوردهای بس متفاوتی از سطوح تغذیه در سال ۲۰۱۰ خبر می‌دهد که نشان دهنده تصویری نویدبخش از جهان در آینده است؛ زیرا در کشورهای در حال توسعه، مقدار تولید کالری روزانه به ازای هر شخص از ۲۵۰۰ کالری در سال ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۲ به ۲۷۰۰ کالری افزایش خواهد یافت. انتظار می‌رود کالری سرانه در خاور نزدیک و شمال آفریقا، آسیای شرقی و آمریکای لاتین و حوزه کارائیب به مرز ۳۰۰۰ کالری در روز برسد که این رقم نزدیک به مقدار کالری سرانه در کشورهای پیشرفته است. نرخ ابتلاء به سوء تغذیه در مناطق یاد شده باید به حدی کاهش پیدا کند تا تنها کمتر از ۱۰ درصد جمعیت را شامل شود. جنوب آسیا نیز به احتمال زیاد، پیشرفت چشمگیری را در این زمینه شاهد خواهد بود؛ بطوری که سوء تغذیه رایج در بین مردم، از ۲۲ درصد به ۱۵ درصد کاهش خواهد یافت. اما انتظار نمی‌رود کشورهای جنوب صحرای آفریقا نیز چنین پیشرفتی داشته باشند، زیرا سقف تولید و عرضه محصولات غذایی کماکان در سطح بسیار پایین باقی خواهد ماند و احتمالاً، بلای سوء تغذیه چونان گذشته رواج داشته و ۳۵ درصد جمعیت را شامل خواهد شد. اینک، اما، نه‌صهلتی برای مداخله کردن جهت حل این معضل دیرپا باقی است و نه فرصتی که بتوان در صدد ریشه کن کردن فقر، که همانا علت‌العلل پدیده سوء تغذیه است، برآمد.

منابع و مآخذ:

۱۸ - سالنامه آماری کشور - سال ۱۳۷۱ - مرکز آمار ایران - تهران

۱۹ - The world Bank (1994)

۲۰ - دنیای روستاییان فقیر - ص ۶۶

۲۱ - نسبت افراد زیر ۱۵ سال و جمعیت بالای ۶۲ سال نسبت وابستگی تعریف شده است.

۲۲ - فقر روستایی و راههای مقابله با آن دکتر محمد جواد زاهدی مانندی - فصلنامه علمی - پژوهشی - اقتصاد کشاورزی و توسعه - سال دوم پاییز ۱۳۷۳ ص ۲۱۵

۲۳ - پروفیسور تودور، و. شولتز (Theodore. w. shultz) برنده جایزه نوبل متولد سال ۱۹۰۲ در جنوب داکوتا از دیرباز علاقه‌های شدید بر توسعه اقتصادی داشته است. برخی از کتب او عبارتند از: 'غذا برای دنیا' چاپ دانشگاه شیکاگو (۱۹۴۵). سازمان اقتصاد کشاورزی (نیویورک مک‌گرا-هیل ۱۹۹۵) گزار از کشاورزی سنتی (چاپ دانشگاه میل ۱۹۶۴) سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی (نیویورک: چاپ آزاد ۱۹۹۷) انحراف (نابنده گرفتن) لکچرهای کشاورزی (چاپ دانشگاه ایندیانا ۱۹۷۸) و سرمایه‌گذاری در مردم (چاپ دانشگاه کالیفرنیا ۱۹۸۱)

۲۴ - Human Development Report/1994 pp 122- 123

۲۵ - Human Development report/1994

۲۶ - گزیده مسائل اقتصادی - اجتماعی - سازمان برنامه و بودجه شماره ۹۷ و ۹۸ - اسفند ماه ۱۳۶۸ - ص ۳۱

۲۷ - در تئوری سرمایه انسانی، وضعیت تندرستی هر فردی به عنوان یک ذخیره مورد نظر قرار می‌گیرد. این ذخیره سرمایه تندرستی و سهم آن در ارائه خدمات تندرستی را شامل می‌شود

۲۸ - گزیده مسائل اقتصادی - اجتماعی - سازمان برنامه و بودجه، شماره ۹۷ و ۹۸ - اسفند ماه ۱۳۶۹ - ص ۳۴

۲۹ - ۱۰۰ برابری شهر و روستا در نظر گرفته شده است. هر چه رقم کوچکتر باشد فاصله بزرگتر و هر چه رقم به ۱۰۰ نزدیک باشد فاصله کمتر است.

۳۰ - World Health Organization

۳۱ - سازمان جهانی بهداشت 'دسترس' معقول (Reasonable Access) به آب را در مناطق شهری. علاوه بر لوله‌کشی خانه‌ها، وجود یک چشمه یا شیر آب عمومی که از خانه‌ها ۲۰۰ متر بیشتر فاصله نداشته باشد تعریف می‌کند و وجود لوله‌کشی در خانه‌ها را شرط لازم نمی‌داند از دسترسی معقول به آب مناطق روستایی تعریف سنتی تری ارائه شده است. دسترسی معقول به آب در مناطق روستایی آن است که، مادر یا یکی از اعضای خانواده برای بدست آوردن آب مورد نیاز خانواده به صرف قسمت عمده وقت روزانه خود نیاز نداشته باشد. منظور از آب سالم آبی است که آلودگی نداشته باشد.

۳۲ - فقر و روستا (مجموعه مقالات) - مقاله دوم: کاهش فقر برگرفته از کتاب Portry reduction handbook از انتشارات بانک جهانی ۱۹۹۲ مترجم: زهره کسایی ص ۱۹۱ - ۱۹۲

۳۳ - Gilbert F. whit, Drawers of water: Domestic water use in East Africa university of chicago presse, 1972

۳۴ - فقر و روستا (مجموعه مقالات) مقاله اول دنیای روستاییان فقیر - نوشته: آدریس جزایری و - ترجمه ابراهیم زاهدی محقری ص ۹۷ از انتشارات گلفاد

۳۵ - Jeegan, Health Setor Financing in Asia regional serie, intermal Discussion paper 6R, 1990